

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. *Сьогодні головним недоліком навчання у ВНЗ є відсутність діяльності студента, який пасивно отримує інформацію, що не відповідає сучасним потребам.* Успіх роботи, спрямованої на підвищення якості навчання, залежить від багатьох умов: науково обґрунтованого відбору змісту навчання, форм і методів навчання з урахуванням реальних навчальних можливостей студентів, рівня сформованості позитивних мотивів, якості управління навчальним процесом. Удосконаленню навчального процесу під час вивчення англійської літератури сприяє також активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів, що оптимально забезпечує проблемне навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом проблемне навчання достатньо поширено в освіті, теорії управління, суспільній діяльності, соціальній сфері. Це підтверджують численні наукові дослідження й літературні публікації.

Наукове обґрунтування проблемного навчання закладено в роботах М.І.Сметанського, А.М. Алексюка, В.М. Боголюбова, С.О. Габрусевича, Г.А. Зоріна, І.І.Гольдіна, М. Доуела, В.А. Кан-Каліка, В.Г. Крисько, І.І. Левіна, О. Мюллендера. Сучасну теоретичну базу проблемного навчання визначили праці О.М. Степанова, М.М. Фіцули, Г.І.Токмань, М.В. Кларіна, А.М. Матюшкіна, Е.І. Машбіц, С.П. Баранова, В.А. Сластеніна, М.А. Петухова та інших.

Аналіз наукових досліджень, практики ВНЗ із питань активізації навчально-пізнавальної діяльності дозволяє зробити висновок про те, що використання засобів проблемного навчання підвищує науковий рівень навчання, розвиває самостійне творче мислення студентів, сприяє формуванню їх пізнавальної активності, інтересу до навчання.

Невирішені раніше частини проблеми. На жаль, спеціальних досліджень стосовно використання засобів проблемного навчання, зокрема проблемних питань та завдань при вивченні іноземної мови, зокрема англійської літератури, у вищих навчальних закладах нами не виявлено.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення розробленої, теоретично обґрунтованої та експериментально перевіреної методики викладання англійської літератури в педагогічному коледжі засобами проблемного навчання.

Виклад основного матеріалу. В основу організації проблемного навчання покладено принцип пошукової навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається, який реалізується добром пізнавальних завдань та пошуковими методами і зводиться до її послідовної й цілеспрямованої постанови перед студентами. Виконуючи ці завдання, студенти активно засвоюють знання. Проблемне навчання вимагає оптимального поєднання репродуктивної і творчої діяльності студентів, спрямованої на засвоєння системи наукових понять і методів дослідження, способів логічного мислення. За своєю метою, змістом і механізмами реалізації технологія проблемного навчання створює найсприятливіші умови для розвитку творчих здібностей студента. Ефективність застосування проблемних запитань та завдань обумовлена двома обставинами. По-перше, труднощі проблемних питань пов'язані не тільки зі складністю навчального завдання, з недостатнім пізнавальним досвідом чи великою тривалістю активного пошуку студентом істинного знання, а й з власне психологічним моментом: процес розв'язання будь-якої, навіть цілком посиленої для студента проблемної задачі з нецікавого предмета є "важкою" справою для нього, в той час коли об'єктивно складні задачі з цікавої науки будуть "легкими". У цьому відношенні складності і проблемності [3].

Сучасному суспільству потрібні люди, які багато знають і вміють творчо думати в нестандартних ситуаціях. Але постає питання: коли людина починає «думати»? Щоб відповісти на нього, звернемося до основних понять проблемного навчання: навчальна проблема й проблемна ситуація. Базове поняття в теорії проблемного навчання визначається терміном «проблемна ситуація». Але перед тим, як розглянути суть цього терміна, потрібно з'ясувати значення поняття «проблема». Це поняття містить об'єктивну суперечність, яка може бути експліцитною, тобто висловленою до кінця, або імпліцитною, прихованою. Проблема існує доти, поки не розв'язана суперечність. Як тільки проблема розв'язана, вона перестає бути проблемою. Проблеми природи, людини чи суспільства, уведеної до змісту навчального процесу, називаємо навчальними проблемами [3]. По-різному трактуючи термін «проблемне

навчання», учені одностайні в тому, що основою проблемного навчання є створення проблемної ситуації, постановка проблеми і вирішення її студентами самостійно або за допомогою педагога.

Чіткого однозначного визначення проблемної ситуації в літературі не зустрічається. В нашому дослідженні дотримуємося визначення проблемної ситуації як ситуації об'єктивного пізнавального утруднення, в основі якого лежить суперечність між знанням і незнанням індивіда.

Проблемні запитання та завдання створюють навчальні проблеми та ситуації. Підкреслимо, що запитання та задачі можуть бути і не проблемними. Проблемними вони стають лише тоді, коли в своїй суті несуть інформацію, раніше невідому студенту, їх не можна вирішувати як типові.

Між проблемними ситуацією, запитанням і завданням є різниця, яка полягає в самій постановці завдань, запитань чи створенні ситуації. Перед суб'єктами учіння слід поставити таке практичне або теоретичне завдання, виконання якого вимагає засвоєння нових знань і опанування нових навичок та умінь. Завдання має відповідати розумовим здібностям суб'єктів учіння. Проблемне завдання дається до пояснення матеріалу, що вивчається.

Таким чином, проблема – це центральне поняття проблемного навчання, яке припускає наявність проблемної ситуації.

Проблемне запитання – це вираз протиріччя між знанням та незнанням, спонукання до пізнання нового.

Сучасна методика іноземної літератури – це теорія навчання іноземної літератури, що досліджує і визначає цілі, закономірності і принципи її вивчення, базуючись на особистісному підході, високій емоційності вивчення іноземної літератури, можливостях іноземної літератури для формування пізнавального інтересу, а також має чітко визначені практичні і прогностичні функції, які полягають у науковій розробці змісту, структури, найбільш ефективних і результативних форм, методів і засобів навчання у відповідності з цілями і змістом суспільного розвитку в нових соціально-економічних умовах [2].

Проблемні запитання і завдання є засобами активізації пізнавальної активності студентів при вивченні англійської літератури в педагогічному коледжі.

Дослідно-експериментальною базою нашого дослідження були групи студентів спеціальності «Початкове навчання, англійська мова та література» Балаклійського коледжу Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Вивчення дисципліни «Англійська література» здійснювалося відповідно до робочої навчальної програми. Загальний обсяг дисципліни «Англійська література» становить 54 години, з них 36 годин аудиторних занять (30 годин лекцій та 6 годин семінарських занять) та 18 годин відводиться на самостійну роботу студентів. Зміст та обсяг дисципліни «Англійська література» подано в таблиці.

Розроблена нами методика викладання англійської літератури в педагогічному коледжі засобами проблемного навчання характеризується тим, що проблемні завдання та запитання вводилися систематично в навчальний процес як на лекційних, так і на семінарських заняттях.

Для створення проблемних завдань та питань при викладанні англійської літератури ми використовували тексти художніх творів, матеріал із теорії літератури (наукові факти, опис проблем і розв'язання їх), методологічні питання науки і навчального предмета, практичний матеріал, логічні суперечності. Зміст проблемних питань та завдань включав життєвий досвід, позиції, мотиви, інтереси, соціальні та ігрові ролі, особисті знання студентів

Таблиця

Зміст та обсяг дисципліни «Англійська література»

№ п/п	Зміст	Обсяг годин	
		лекційні	семінарські
1.	Англійська література на межі століть (19-20 ст.)	3	-
2.	Джозеф Редьярд Кіплінг та його творчість	2,5	0,5
3.	Критичний реалізм в Англії. Герберт Джордж Уельс. Уельс як представник критичного реалізму.	2,5	1
4.	Нововведення та зміни в англійському театрі на межі століть	4	-
5.	Джордж Бернард Шоу та його внесок в розвиток англійської літератури	2	-

6.	Джордж Оруел та його творчість	4,5	1
7.	Кетрін Менсфілд та її творчість	1,5	0,5
8.	Літературні течії в 20 столітті. Джеймс Джонс та Уільям Баттлер Сїць	1,5	-
9.	Післявоєнна література та сучасна література. Грем Грін та його творчість	1,5	1
10.	Американська література, короткий огляд. Едгар По, Роберт Фрост та їх творчість	5,5	1,5
11.	Ернест Хемінгуей та його творчість	1,5	0,5

Нами використовувалися такі прийоми створення проблемних запитань та завдань на заняттях з англійської літератури:

- аналіз твору з внутрішньою суперечністю, яка акцентується з метою викликати можливе різночитання;
- порівняння творів із подібною чи протилежною проблематикою;
- використання двох чи кількох протилежних за оцінкою статей, висловлювань критиків, письменників про художній твір чи його елемент;
- порівняння літературного твору з похідними від нього видами мистецтва з метою визначення міри авторської суб'єктивності у використанні першоджерела.

Варто зазначити, що рівень проблемності в залежності від підготовки студентів повинен бути різним. На нашу думку, при вивченні дисципліни «Англійська література» в педагогічному коледжі найбільш прийнятними є перший та другий рівні проблемного навчання. Щодо третього рівня, то його використання можливе в тому випадку, коли, починаючи з першого курсу, студенти будуть охоплені елементами проблемного навчання і на старших курсах будуть готові до роботи на третьому рівні проблемності. Але при всій позитивності проблемного навчання необхідно пам'ятати, що у випадку, коли студенти не знають основ предмета, погано орієнтуються в ньому, організувати творчу діяльність за його допомогою практично неможливо.

З метою навчання студентів роботі з проблемними запитаннями й завданнями ми використовували такі прийоми:

- формулювання проблеми викладачем;
- створення серії проблемних запитань, що призводять до формулювання однієї і тієї самої проблеми;
- використання стимулюючих питань і зауважень педагога «Які закономірності ви побачили?», «Що є причиною...?» та ін.

При роботі з групою питань першого рівня проблемності передбачалося навчання студентів:

- формулюванню проблеми;
- виділенню основних даних;
- встановленню зв'язків між виділеними даними;
- формулюванню рішення проблеми;
- формулюванню висновків.

Характерною ознакою процесу вирішення проблем є обов'язковий перенос отриманих знань з однієї проблемної галузі в іншу. На цьому етапі основою для успішного виконання операцій є інтерпретація знань, самостійне їх використання в нових обставинах.

При роботі з проблемними завданнями і запитаннями нас також цікавило і самостійне виявлення студентами засобів та способів рішення проблем та підпроблем.

Важливим є питання про місце та час використання проблемного запитання чи завдання на занятті. Це залежить від теми заняття та характеру самої пізнавальної задачі (проблеми). Проблемні запитання або завдання можуть бути використані на різних етапах заняття: у процесі закріплення, під час перевірки знань, повідомлення домашнього завдання, у позааудиторній роботі. Але, наприклад, на лекційних заняттях, вони найбільш ефективні в його заключній частині, оскільки дозволяють резюмувати пройдений матеріал, виявити існуючі точки зору з певної проблеми, зробити загальні висновки. При вивченні нового матеріалу доцільно використовувати такі методи проблемного навчання, як проблемний виклад або евристичний метод.

Ефективність використання проблемного навчання залежить від того, наскільки враховані реальні навчальні можливості студентів, їх наочність, розвиток загальних процесів мислення, запам'ятовування, спеціальні знання, відношення до навчання, вікові особливості.

Самостійна робота студентів над проблемними запитаннями та завданнями, що пропонувалися, дозволила встановити спеціальні знання; вміння використовувати отримані знання в нових ситуаціях; вміння узагальнювати; тенденцію до мінімізації розмірковувань.

Враховуючи той факт, що провідним інтересом у мотиваційній сфері для студентів є інтерес до майбутньої професії, то наскільки стійким він буде, настільки успішно студенти будуть засвоювати професійні знання у процесі творчої діяльності, оскільки формування й удосконалення інтересу до професійних знань розвивається на базі зацікавленості, що склалася до майбутньої професії.

У процесі роботи в умовах проблемного навчання природно виникла потреба роботи з літературою. При виникненні такої потреби навчання починалося з виділення головної думки (в статті, лекції), головної частини інформації, що була отримана.

Робота студентів над проблемними запитаннями та завданнями відбувалась як під час семінарських, так і під час лекційних занять із дисципліни «Англійська література».

З метою підвищення рівня пізнавальної активності проблеми вводились під час навчання систематично після проходження студентами підготовчого етапу, спочатку на лекційних заняттях по декілька проблемних запитань, а потім на семінарських заняттях застосовували як запитання, так і завдання. Проблемні завдання потребують більше часу на виконання.

Лекція є активною формою за умови, якщо вона реально забезпечує самостійну творчу роботу студентів завдяки методу проблемного викладу матеріалу та створення проблемних питань та завдань, постановки запитань дискусійного характеру з наступним обговоренням їх, включення в лекцію заздалегідь підготовлених виступів студентів тощо.

Найбільш високий навчально-виховний ефект дає використання проблемного навчання при вивченні нового матеріалу. При цьому основний навчальний матеріал, так само як і базові професійні вміння, як правило, засвоюється студентами на занятті.

Проблемна лекція передбачає виклад матеріалу, що включає систему проблем і вимагає самостійної пошуково-дослідницької діяльності студентів (співучасників лекції на досягнутому ними рівні пізнавальних можливостей). На такій лекції здійснюється диференційований підхід до навчання. Психологічну підготовку до лекції розпочинають із проблемної ситуації, аналізу суперечностей, формулювання проблеми, а потім залучають слухачів до її розв'язування. Уточнення опису ситуації, приклади з практики, формулювання проблемних запитань, участь у пошуку відповідей на них – такими є характерні особливості діяльності студентів під час занять; викладач максимально залучає їх до участі в лекції.

Зміст проблемної лекції повинен відображати найновіші досягнення науки і передової практики, об'єктивні протиріччя на шляху наукового пізнання і засвоєння його результатів у навчанні. Таким чином, для проблемного викладу відбираються вузлові, найважливіші розділи курсу, які в своїй сукупності складають основний концептуальний зміст навчальної дисципліни, є найбільш важливими для майбутньої професійної діяльності і найбільш складними для засвоєння студентами.

Навчальні проблеми повинні бути доступними за своєю складністю для студентів, враховувати їх пізнавальні можливості, перебувати в руслі предмета, що вивчається, бути значущими для засвоєння нового матеріалу і загального та професійного розвитку особистості. Таким чином, лекція стає проблемною в тому випадку, якщо в ній реалізуються принципи проблемності [1].

У кінці лекцій студентам пропонувалося оцінити заняття, при цьому вказати, що більш за все сподобалося, що менш за все сподобалося, про що дізнався, про що хотів би дізнатися. Під час лекції на тему «Англійська література на межі століть (19 – 20 століття) після викладу основного матеріалу лекції студентам пропонується відповісти на питання «Визначте і сформулюйте, в чому виявляються особливості літературних напрямів кінця 19 століття?». Розв'язання поставленого запитання виконується за допомогою спільної проблемно-пошукової діяльності викладача і студента, який співпрацює з викладачем на всіх етапах пошуку, бере участь у постановці та розв'язанні проблеми, що викликає інтерес до процесу пошуку та його результатів. При цьому викладач дає інформацію, що містить суперечливі судження, потім визначає етапи пошуку, керує пошуковою активністю, допомагає зробити висновки та узагальнення. Тривалість цього фрагменту – 10 хвилин.

Таке обговорення зі студентами є критерієм аналізу діяльності викладача на заняттях. Введення в процес заняття таких питань забезпечує повне залучення студентів в обговорення теми, яке також необхідне викладачеві. Студенти часто навіть забувають, що говорять не рідною, а іноземною мовою, оскільки при обговоренні проблемних запитань і завдань їх увага фокусується на тому, що вони думають і говорять. Проблемні запитання та завдання спонукають студентів висловлювати свою точку зору з того чи іншого питання, аргументувати її, не погоджуватися з «провокацією», мають велике значення для розвитку мовлення студентів на заняттях з англійської літератури, сприяючи розвитку мислення, умінню висловлювати і доводити власну точку зору, грамотно вести дискусію.

Освітній ефект лекцій досягався завдяки сформульованим на них проблемним запитанням і завданням, що організують діяльність студентів під час лекції. Так, студентам на лекціях пропонувалися такі завдання:

1. Визначити спільне та відмінне між поняттями, що розглядаються на лекції. Наприклад, на лекційному занятті за темою «Кетрін Менсфілд та її творчість» було запропоновано таке проблемне запитання: «Жанр якого російського письменника нагадує стиль письма К. Менсфілд? Що в них спільне і відмінне?»

2. Зробити власні висновки з лекції, сформулювати особистий погляд на проблему. Наприклад, на лекції «Кетрін Менсфілд та її творчість» було запропоноване таке проблемне завдання: «Порівняйте тему єдності людства, соціальної і природної рівності всіх форм буття в оповіданні «Вечірка в саду». Це завдання потребує уваги до психологічних, філософських, історичних, соціальних, мистецьких деталей тексту. В ньому кількість опорних елементів значно переважає над кількістю невідомих студентам. Викладач повинен забезпечити сприятливі умови для самостійної пошукової діяльності студентів, тобто повинен бути толерантним, терпимим до іншої думки, щоб досягти найбільшої відповідності між тим, що студент думає, відчуває й висловлює. Обговорення питання триває 10 хвилин.

3. Сформулювати проблему на завтра. Прийом, коли проблема, що поставлена викладачем або виникла у студентів, не розглядається сьогодні на лекції, а переноситься на наступне заняття. Студенти мають час на її осмислення. Наприклад, під час вивчення теми «Критичний реалізм в Англії» було запропоновано визначити сутність критичного реалізму у творах Г. Уельса та написати міні-твір із цього питання на наступне заняття.

Чим вищим є ступінь діалогічності лекції, тим більше вона наближається до проблемної і тим вищим є її орієнтуючий, навчальний і виховний ефекти. Лекція, як активна форма, може мати комбінований характер, поєднуючи академічний виклад із проблемним. Наприклад, на лекції за темою «Літературні течії 20 століття. Дж. Джойс та Б. Ейць» залучити студентів до обговорення можна, поставивши таке запитання: «У чому полягає символізм двох представників післявоєнних течій?».

Розглянемо використання проблемних запитань і завдань на семінарських заняттях при вивченні дисципліни «Англійська література» в педагогічному коледжі.

Семінар (від лат. *seminarium* “розсадник”; переносн. “школа”) – це особлива форма навчально-теоретичних занять, яка, як правило, служить доповненням до лекційного курсу. Семінар звичайно присвячений детальному вивченню окремої теми.

Особливістю семінару як форми навчальних занять є активна участь самих студентів у поясненні винесених на розгляд проблем, питань; викладач, надаючи можливість вільно висловитися з питання, що обговорюється, тільки допомагає їм правильно побудувати обговорення. Така навчальна мета семінару вимагає, щоб студенти були добре до нього підготовлені. В іншому випадку семінар не буде дієвим і може перетворитися в нудний обмін питаннями та відповідями між викладачем та студентами.

Відомо, що семінари можуть розрізнятися як за змістом, так і за побудовою, організацією роботи. Звичайно на семінарах обговорюються заздалегідь поставлені питання. Студенти завчасно знайомляться з планом семінарського заняття й літературою, що рекомендується для вивчення теми, щоб мати можливість підготуватися до семінару.

При підготовці до семінару студент повинен продумати мету та основні проблеми, що виносяться на обговорення; уважно прочитати матеріал, запропонований викладачем з цієї теми на лекції; вивчити рекомендовану літературу, конспектуючи прочитане чи роблячи виписки, які знадобляться під час обговорення на семінарі; намагатися сформулювати власну думку з кожного питання та аргументовано його пояснити; записати питання, які виникли під час самостійної роботи з підручниками й науковою літературою, щоб потім на семінарі отримати відповіді на них.

У процесі роботи на семінарі студенти повинні уважно слухати виступи інших учасників семінару, намагатися порівняти їхні висловлювання зі своєю думкою; брати активну участь в обговоренні питань, що розглядаються, не боятися висловлювати власну думку, але й намагатися, щоб вона була підкріплена переконливими аргументами; якщо хтось не погоджується з чієюсь думкою, можуть сміливо критикувати її, але пам'ятати, що критика повинна бути аргументованою та конструктивною, тобто нести в собі конкретну пропозицію як альтернативну; після семінару коротко формулюються підсумкові правильні відповіді на питання, що були розглянуті. Іноді на семінарі обговорюються невеликі доповіді. Але це не означає, що до семінару повинні готуватися лише ті студенти, які роблять повідомлення. Щоб активно обговорювати проблему, висловлювати свою точку зору, обмінюватися думками, сперечатися в пошуках істини – це й є головне значення семінару, готуватися до нього повинні всі. Семінар допомагає студентам глибоко оволодіти навчальним матеріалом з англійської літератури, сприяє розвитку в них уміння самостійно працювати з навчальною літературою й набувати навички усної аргументації, що, в свою чергу, вдосконалює усне англійське мовлення. Викладачеві ж робота студента на семінарі дозволяє оцінювати, наскільки успішно і з яким бажанням він засвоює навчальний матеріал курсу.

Семінарські заняття ефективні за умови, якщо забезпечується регулярне подання викладачу самостійно отриманих результатів, їх аналіз та доопрацювання при виявленні помилок і прогалин. Методика проведення семінарських занять проблемного характеру ґрунтується на принципі організації творчої самостійної роботи студентів на основі постійного систематичного введення проблемних завдань (“за зразком”, реконструктивно-варіативні, частково-пошукові, дослідницькі), що виконувалися ними під керівництвом викладача. Наприклад, на семінарському занятті за темою «Англійський естетизм. Оскар Уайльд як представник естетизму. Бернард Шоу та його творчість» пропонувалися такі проблемні завдання і запитання: 1. Порівняйте роман О. Уальда з творами О. Бальзака, М. Гоголя. 2. У кого з названих авторів є тема чудесного зв'язку з портретами? 3. Охарактеризуйте вплив Г. Ібсена на творчість Б. Шоу. Ці завдання й запитання спрямовані на організацію продуктивної діяльності студентів при розгляді класичних текстів, бо одностороннє вивчення творів, написаних сто років тому, неминуче приречене на низький читацький інтерес. Викладач може застосувати схему порівняння протилежних за змістом висловлювань письменників чи літературних критиків про той самий твір.

Як відомо, під час семінарів відбувається активне застосування теоретичних знань, якому передують самостійне вивчення різноманітних джерел і посібників. Активна і систематична участь у семінарах сприяє конкретизації і поглибленню теоретичних знань, до вироблення найважливіших інтелектуальних умінь й навичок. Нашою метою було створення таких умов, за яких семінари з дисципліни „Англійська література” сприяли б не тільки конкретизації, поглибленню і закріпленню знань студентів, а й впливали на формування відповідного ставлення до загальногрупової і кооперативно-групової форми навчальної діяльності студентів. Саме вони, виходячи з їхньої сутності, дозволили значно посилити дидактичний потенціал таких методичних прийомів: розвиток творчого мислення та відпрацювання професійних умінь і навичок. При реалізації цієї мети великі потенційні можливості виявили загальне обговорення теоретичних питань, фронтальне вивчення педагогічної літератури, самостійна робота з першоджерелами, підготовка й обговорення доповідей. Вони традиційно використовуються на семінарських заняттях, проте не завжди дають належні наслідки, оскільки не супроводжуються активною навчальною працею студента. Ці ж прийоми, якщо вони застосовуються не в умовах фронтального навчання, а у взаємоузгодженій, спільній праці студентів у групах, де виключається можливість "перемовчати" пару, уникнути участі у виконанні загального завдання, своєї ділянки роботи, набувають виключно важливих для професійної підготовки майбутнього вчителя дидактичних можливостей. Однак, слід зазначити, що використання групової навчальної діяльності на семінарах із цієї дисципліни в ході формуючого експерименту не виключало індивідуальної і фронтальної форм. Мова йде про рівноправне застосування всіх форм навчальної діяльності, коли всі вони представлені на занятті в гармонійному поєднанні.

Під час проведення занять студентам пропонувалися для розгляду проблемні питання і завдання з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей. Так, на початку семінарського заняття на тему «Едгар Аллан По, Роберт Фрост, Ернест Хемінгуей та їхня творчість» викладач повідомляв студентам тему заняття, мету заняття, вміння, які мають бути засвоєні в ході роботи, опорну наукову інформацію, основні положення та визначення. Слід зазначити, що на підготовчому етапі відбувався розподіл студентів на підгрупи по 4-5 осіб для роботи в малих групах або пропонувалася самостійна діяльність. Досить важливу роль відіграло зручне

розміщення студентів, проводилась постановка групових або індивідуальних завдань, інструкції щодо їх виконання.

На семінарському занятті задля більш детального розгляду творчості Е.А. По студентам для роботи в малих групах пропонувалися такі проблемні запитання та завдання:

1 група

Доведіть, що у творах Е.А. По відбито його особисте життя.

2 група

Які події життя Е.А. По мали величезний вплив на формування його як поета і письменника?

3 група

Порівняйте декілька оповідань Е.А. По та схарактеризуйте стиль його письма, особливості його жанру.

4 група

Висловіть свою думку про Е.А. По як поета, письменника, якого вважають засновником детективного жанру.

Після закінчення відведеного на обговорення часу викладач пропонував студентам презентувати результати своєї діяльності, тобто сповістити про знайдене ними рішення проблеми, яка звучала в проблемному питанні чи завданні. Під час презентації студенти могли ставити свої запитання до доповідача або робити свої зауваження, які також розглядалися усією групою. Студенти були активними учасниками навчального процесу, вони «вели» заняття, а викладач скеровував його хід, робив загальні висновки та підкреслював основні навчальні моменти.

Найбільш привабливим для студентів, як показали результати анкетування, є метод мікрОВикладання. В основі цього методу лежить поділ змісту семінарського заняття на окремі, внутрішньо цілісні етапи. Проведення кожного з них доручається одному чи групі студентів. При проведенні семінарського заняття на тему „Англійський естетизм. Оскар Уайльд як представник естетизму. Бернард Шоу та його творчість” нами був використаний метод мікрОВикладання. Схема заняття може була такою:

- вступна бесіда викладача, повідомлення цілей, критеріїв виконання завдань;
- проведення етапів заняття студентами відповідно до його плану;
- аналіз, оцінка, самооцінка оволодіння теоретичним знанням, професійними вміннями.

Як показав досвід, студенти з великою відповідальністю і творчістю ставляться до підготовки і проведення фрагментів. Покажемо структурні елементи навчального заняття, орієнтація на які, як показала експериментальна робота, дозволила підвищити ефективність і результативність творчого засвоєння професійних знань. Етап організації початку заняття має на меті підготовку студентів до роботи на лекції та семінарі. Це дозволяє швидко включити їх у діловий ритм. Перевірка виконання самостійного завдання на другому етапі (зачитування та обговорення міні-творів, що були запропоновані напередодні на тему «Сутність критичного реалізму у творах Г. Уельса») має дидактичним завданням установлення правильності й усвідомленості виконання самостійного завдання всіма студентами, виявлення прогалин та їх усунення. Далі йде підготовка до основного етапу заняття, який передбачає забезпечення мотивації і прийняття студентами мети навчально-пізнавальної діяльності, актуалізацію опорних знань і умінь, а результатом є готовність студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності на основі опорних знань.

Етап засвоєння нових знань і способів дій передбачає забезпечення сприйняття, осмислення і первинного запам'ятовування знань і способів дій, зв'язків і відношень в об'єктах вивчення. Результатом є активні дії студентів з об'єктом вивчення, а також максимальне використання самостійності в одержанні знань і оволодінні способами дій.

Первинна перевірка розуміння передбачає встановлення правильності й усвідомленості нової навчальної інформації, а також виявлення прогалин і їх корекцію. Результатом є засвоєння сутності нових знань і способів дій на репродуктивному рівні та ліквідація помилок.

Закріплення знань і способів дій забезпечує засвоєння нових знань і способів дій на рівні застосування у змінених ситуаціях. І як результат – самостійне виконання завдань в знайомих і змінених ситуаціях. Узагальнення і систематизація знань передбачає формування системи знань з теми, а її результатом є активна і продуктивна діяльність студентів із включенням частини в ціле, класифікація і систематизація, виявлення внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків. Контроль знань передбачає виявлення якості і рівня оволодіння знаннями та способами дій, забезпечення їх корекції. Результатом є достовірна інформація з досягнення всіма студентами запланованих результатів навчання.

Підбиття підсумків заняття ставить за мету аналіз і оцінку успішності досягнення мети і встановлення перспективи подальшої роботи. Результатом є адекватність самооцінки студентів і оцінки викладача, одержання студентами інформації про реальні результати учіння. Етап рефлексії передбачає мобілізацію студентів на рефлексію своєї поведінки (мотивації, способів діяльності, спілкування), усвідомлення принципів саморегуляції і співробітництва. Результатом є прогнозування способів саморегуляції і співробітництва.

Останнім етапом є інформація про наступне самостійне завдання та інструктаж щодо його виконання, що має на меті забезпечення розуміння мети, змісту і способів виконання самостійного завдання. Результатом є реалізація необхідних і достатніх умов для успішного виконання самостійного завдання всіма студентами у відповідності з актуальним рівнем їхнього розвитку.

Висновки. Результати дослідження свідчать про те, що використання проблемних запитань та завдань при вивченні дисципліни «Англійська література» в педагогічному коледжі сприяє більш якісному та довготривалому запам'ятовуванню літературознавчих фактів, методів та підходів, оскільки отримані знання були продуктом діяльності самого студента. Під час роботи з проблемними запитаннями та завданнями виявилось зростаюче бажання студентів до самостійного узагальнення фактів, способів діяльності.

Проблемні запитання та завдання спонукають студентів обстоювати власну точку зору з того або іншого питання, аргументувати її, не погоджуватися з «провокацією», мають велике значення для розвитку мовлення студентів, сприяють розвитку їхнього мислення, вмінню вести дискусію.

Перспективу подальших досліджень проблеми вбачаємо в розгляді питань упровадження проблемного навчання при вивченні англійської мови у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

- 1 Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: навч. посіб. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С.С. Вітвицька. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 396 с.
- 2 Вербицкая Л.А. Глобализация и интернационализация в образовании и важность изучения иностранных языков / Л.А. Вербицкая // Мир русского слова. – 2001. – № 2. – С. 15–20.
- 3 Молоцька І. Активізуючи систему навчання / І. Молоцька // Іноземні мови. – 2005. – № 2. – С. 96–104.

Гирич З.І., Шевченко Ю.А.

Методика викладання англійської літератури в педагогічному коледжі засобами проблемного навчання

У статті визначено поняття «проблемне навчання», «проблема», «проблемне запитання», «проблемне завдання». Висвітлено методику викладання англійської літератури в педагогічному коледжі засобами проблемного навчання. Розглянуто питання використання проблемних запитань і завдань під час лекційних та семінарських занять із дисципліни «Англійська література» в педагогічному коледжі.

Ключові слова: методика викладання, педагогічний коледж, проблемне навчання, проблема, проблемне запитання, проблемне завдання, англійська література.

Гирич З.И., Шевченко Ю.А.

Методика преподавания английской литературы в педагогическом колледже средствами проблемного обучения

В статье определены понятия «проблемное обучение», «проблема», «проблемный вопрос», «проблемное задание». Раскрыта методика преподавания английской литературы в педагогическом колледже средствами проблемного обучения. Рассмотрены вопросы использования проблемных вопросов и заданий во время лекционных и семинарских занятий по дисциплине «Английская литература» в педагогическом колледже.

Ключевые слова: методика преподавания, педагогический колледж, проблемное обучение, проблема, проблемный вопрос, проблемное задание, английская литература.

Z. Girich, Yu. Shevchenko

Methods of Teaching English Literature at Pedagogical College by Means of Problem Teaching

The article gives definitions to concepts “problem teaching”, “problem”, “problem question”, “problem task”. The methods of teaching English literature at a pedagogical college by means of problem teaching are disclosed. Issues are considered of using problem questions and tasks during lectures and seminars in the discipline “English literature” at the pedagogical college.

Key words: methods of teaching, pedagogical college, problem teaching, problem, problem question, problem task, English literature.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2010 р.